

RIKSDAGENS PROTOKOLL

1884. Första Kammaren. N:o 13.

Onsdagen den 5 Mars.

Kammaren sammanträdde kl. 11 f. m.

Justerades protokollet för den 27 sistlidne Februari.

Herr Statsrådet *von Steyern* aflemnade Kongl. Maj:ts nedannämnda nådiga propositioner till Riksdagen:

1:o angående vissa ändringar i gällande föreskrifter rörande stämpelafgiften;

2:o angående pension för Postdirektören P. F. Th. Winroth m. m.; samt

3:o angående upplåtande till Stockholms stad af en del utaf den under Djurgården lydande mark.

Herr Grefven och Talmannen mottog dessa propositioner med förklarande att de skulle af Kammaren i grundlagsenlig ordning behandlas.

Anmälles och bordlades

Lag-Utskottets utlåtanden:

N:o 29, i anledning af väckt motion om lagbestämmelser i syfte att parter och vittnen i de till häradsrätt instämnda mål må kunna på förhand erhålla underrättelse om dagen, då målen vid rätten förekomma;

N:o 30, i anledning af väckt motion om ändring i § 104 konkurslagen; och

N:o 31, i anledning af väckt motion om ändring i gällande bestämmelser rörande klockareval; äfvensom

Första Kammarens Tillfälliga Utskotts utlåtande N:o 5, i anledning af väckt motion om tillägg i ordningsstadgan för Riksdagens Första Kammare.

Föredrogos och bordlades de vid detta sammanträde aflemnade Kongl. propositionerna.

Företogs val af tjugufyra valmän för utseende af Riksdagens fullmäktige i Riksbanken och Riksgäldskontoret jemte deras suppleanter; och befunnos efter valförrättningens slut hafva blifvit till valmän utsedde:

Herr Bennich	med 67 röster,
» Björnstjerna	» 67 »
» Burenstam	» 67 »
» de Maré	» 67 »
Friherre von Essen, F.	» 67 »
» von Essen, R. J.	» 67 »
Herr Fock	» 67 »
Grefve Hamilton, W. G.	» 67 »
Herr Hammarhjelm	» 67 »
» Kockum	» 67 »
Friherre Palmstierna	» 67 »
Grefve Piper	» 67 »
Herr von Platen	» 67 »
» Reutersvärd	» 67 »
» Rääf	» 67 »
Grefve Sparre	» 67 »
Herr Stråle, W.	» 67 »
Friherre Tamm	» 67 »
Herr Törneblad	» 67 »
Grefve Wachtmeister	» 67 »
Herr Falk	» 66 »
» Gahn	» 66 »
» Peyron	» 66 »
» Söderhjelm	» 66 »

Företogs val af sex suppleanter till Kammarens valmän för utseende af Riksdagens fullmäktige i Riksbanken och Riksgäldskontoret jemte deras suppleanter; och befunnos efter valförrättningens slut hafva blifvit till suppleanter för nämnde valmän utsedde:

Herr Sandberg	med 56 röster,
Grefve Falkenberg	» 56 »
Herr Ros, A.	» 56 »
» von Baumgarten	» 56 »
» Nisser	» 56 »
Friherre De Geer af Leufsta	» 54 »

sedan ordningen mellan de fem förstnämnde blifvit genom lottning bestämd.

Herr *Reutersvärd* väckte en motion, N:o 47, angående skrifvelse till Kongl. Maj:t rörande villkoren för enskilda telefonledningars uppsättande å viss mark.

Denna motion bordlades.

Föredrogos, men bordlades å nyo på flere ledamöters begäran Banko-Utskottets under gårdagen bordlagda memorial och utlåtanden N:is 3—5.

Föredrogs å nyo och företogs punktvis till afgörande Lag-Utskottets den 1 och 4 innevarande Mars bordlagda utlåtande N:o 28, i anledning af väckta motioner om ändrade grunder för den kommunala rösträtten.

1 punkten.

*Förslag till
ändrade grun-
der för den
kommunala
rösträtten
å landet.*

Herr Bergström: Frågan om en begränsning af den kommunala rösträtten på landet har allt sedan det nya representationsskicket vunnit tillämpning förevarit nästan vid hvarje — ja, jag tror mig utan fara för misstag kunna säga vid hvarje riksdag.

Under de upprepade behandlingar, för hvilka detta ämne varit föremål, har derät gifvits all den utredning, som kan åstadkommas.

De skäl, som kunna anföras *för* en sådan begränsning, äro anförda; de skäl, som tala *emot* densamma, äro ock framhållna. Ämnet kan nästan sägas vara uttömdt.

Ett kraftigare bevis för att så verkligen är förhållandet kan väl näppeligen anföras, än att den förhandling, som föregick afgörandet af denna fråga i Lag-Utskottet, var ytterligt kort. Tiden därför tror jag kan räknas i minuter; och jag tillstår upprigtigt, att jag icke tilltror mig att kunna säga något nytt i denna fråga.

Jag inskränker mig därför till att förklara, det jag efter samvetsgrannt öfvervägande af skälen *för* och *emot* denna begränsning funnit de senare, och i synnerhet dem af mera politisk natur, vara afgörande.

Jag får sålunda yrka afslag å Utskottets hemställan i denna fråga.

Herr Stråle, Holdo: I likhet med den föregående talaren skulle jag också kunna inskränka mig till att åberopa frågans föregående behandling i denna Kammare. Det kan dervid anses nästan ogrannlaga att upptaga tiden med hvad som redan förut är sagdt och i Kammarens protokoll finnes förvaradt. Det må dock, då jag första gången är reservant i denna fråga inom Utskottet, tillåtas mig att i största korthet redogöra för de skäl, som dervid bestämt min uppfattning.

Jag vill då först erinra om att de motioner, som nu föreligga till pröfning, innehålla förslag, att den kommunala rösträtten skulle inskränkas till $\frac{1}{20}$, hvaremot Lag-Utskottet föreslagit $\frac{1}{10}$, och af Kammarens föregående förhandlingar kan inhemtas, att det förut varit fråga om att endast inskränka rösträtten till $\frac{1}{5}$. Redan dessa om-

*Förslag till
ändrade grun-
der för den
kommunala
rösträtten
å landet.
(Forts.)*

ständigheter bevisa, att så snart man öfvergifver den grundsats, som finnes uttalad i kommunalförordningen, man kommer in på godtyckets område — och jag frågar: om man nu bestämmer sig för att stanna vid $\frac{1}{10}$, hvar finnes då grunden, när sedan fråga blir att stanna vid $\frac{1}{20}$ eller vid $\frac{1}{50}$ eller vid rösträtt per kapita? Mig synes den enda hållbara grundsatsen vara öfvergifven genom att frångå den princip, hvarpå rösträtten nu är fotad, och att man derigenom kommer in på godtyckets område.

De hufvudsakliga skäl, som blifvit anförda för förändringen, inskränka sig nemligen enligt min uppfattning till ganska få. Det har sagts och upprepats, att då det gått för sig att ändra kommunalförordningen för städerna, det äfven borde gå för sig att ändra kommunalförordningen för landet, men man har dervid förbisett den väsentliga skilnaden mellan denna rösträtts utöfvande i stad och på landet. Jag kan vara en stor husegare i en stad, ega tio hus, stora kapital, vare sig i kontanta utlanade penningar eller obligationer och andra värdepapper, men genom denna stora egendom representerar jag dock icke mer än mig sjelf och min egen familj och mina husegenare. Men så är icke förhållandet på landet, ty den som der har en stor egendom eller drifver en stor rörelse har under sin värjo en stor mängd underlydande, som han har både moralisk och juridisk skyldighet att svara för och se till godo. En kapitalist i staden befinner sig således i en helt annorlunda ställning än på landet.

Man har äfven åberopat, att vid aktiebolag rösträtten finnes inskränkt till en viss anpart, och detta argument har äfven anförts af Lag-Utskottets högt aktade förre ordförande. Men jag hemställer, om det kan sägas finnas någon likhet emellan ett aktiebolag och egaren af en stor egendom på landet. I aktiebolag är jag tryggad för att icke behöfva gifva ut mer än jag tillskjutit och har dessutom den utvägen alltid öppen att genom att sälja mina aktier göra mig fri från majoritetens eller minoritetens förtryck.

Å andra sidan vill jag jemväl endast i korthet upprepa, hvad som enligt min uppfattning fortfarande utgör ett kardinalskäl mot förändringen, och det är att intet efter det nya statsskickets införande förekommit, som kan gifva denna Kammare anledning att genom att vidtaga en sådan förändring, som den nu föreslagna, vare sig medelbart eller omedelbart ändra grunderna för de val, på hvilka denna Kammares sammansättning beror.

Slutligen vill jag tillägga, för att icke onödigtvis upptaga Kammarens tid, att i hvad fall som helst synes tidpunkten vara mycket illa vald för vidtagande af en sådan förändring, som den här ifrågasatta. Man yrkar, att rösträtten skall begränsas till $\frac{1}{10}$, och att ingen skall få afgifva högre antal röster än det, som tillkommer öfrige röstegande, och således icke få rösta för mer än hälften. Nå väl, om denna förändring går igenom, säger man, är sjelfstyrelsen på landet genomförd. Men jag frågar: om jag eger halfva röstetalet och blott får med mig en röstegande, dominera icke då vi två vid afgörandet, oaktadt det kan finnas två till tre hundra röstegande? Är sjelfstyrelsen derigenom bevarad? Jag tycker att vinsten deraf är så liten, att man ingalunda kan kalla det för införande af någon sjelfstyrelse.

Jag anser således, såsom sagdt, tidpunkten icke lyckligt vald för att göra något medgifvande i denna rigtning, och med fullt medvetande, att det blott skulle öka inflytandet för en klass, som redan förut till det yttersta drifver sina rättigheter, ber jag få yrka afslag på Utskottets förslag.

*Förslag till
ändrade grun-
der för den
kommunala
rösträtten
å landet.
(Forts.)*

Herr Lindahl: Jag medgifver gerna, i likhet med Utskottets ordförande, att både de skäl, som tala för och emot den nu föreslagna förändringen, blifvit till största delen uttömda genom de debatter, som förut försiggått i denna fråga; men då jag i Utskottet instämt i dess förslag, anhåller jag att med några ord få angifva anledningen dertill.

De skäl man anført för att afstyra den ifrågasatta förändringen synas mig företrädesvis vara af politisk art. Hvad åter de skäl vidkommer, som äro af ren kommunal beskaffenhet, tror jag det finnes ganska få, som i själ och hjerta bestrida rigtigheten af hvad Lag-Utskottet för bifall till lagförslaget anført. Det är således egentligen skälen af politisk art, som skulle kunna hindra denna Kammare att biträda Utskottets förslag.

Men jag frågar, huru man kan på allvar tro, att en sådan förändring, som den nu är i fråga, skulle föranleda till någon annan sammanställning af denna Kammare, än som redan under årens lopp visat sig. Det är ju temligen gifvet, att en person, som eger en stor jordegendom, skall just derigenom ega ett ganska stort inflytande, om nemligen hans person är sådan, att den berättigar till ett sådant inflytande. Är personligheten så beskaffad, kan han vara fullt förvissad om, att han vid de val, som i fråga komma, blir vald, i fall han vill blifva det. Är han det åter icke, kan det ej vara rätt att låta hans egendom gifva honom ett inflytande, som han eljest icke bort ega.

Missnöjet med den inskränkta rösträtten i kommunalt hänseende är på många orter inom landet så stort, att det tvingar till en förändring förr eller senare. Hade det förslag, som för några år sedan framställdes om $\frac{1}{3}$, såsom maximum, blifvit bifallet, tror jag, att motståndets spets derigenom skulle hafva brutits och att man stannat dervid. Nu se vi, att det fordras inskränkning till $\frac{1}{20}$ och om motståndet fortsattes, ökas anfallsstyrkan, och kraftigare röster komma enligt min tanke otvifvelaktigt att höja sig för sådan inskränkning.

För närvarande har Lag-Utskottet hållit sig till det medium, som man ansett möjligtvis skulle kunna vinna bifall, nemligen inskränkning till $\frac{1}{10}$, och i rent konservativt intresse har jag biträdt denna inskränkning.

Det är invändt, att genom sista delen af paragrafen, nemligen bestämmelsen att en person icke skulle få hafva större röstmängd än den, som enligt röstlängden sammanräknadt tillkommer öfrige röstegande, icke vore något vunnet. Jag erkänner, att detta i viss mån är sant, men det är ju dock ett tillmötesgående för de få fall, der nästan hela egendomen inom en socken eges af en enda person, och detta tillägg bör väl icke från deras sida, som frukta för inskränkingen, vara någon anledning till att icke bifalla förslaget. Jag kan således icke förstå, hvarför det skälet blifvit anført från den sidan, som är emot förslaget.

Man har äfven hört sägas, att innan ett sådant förslag som detta

*Förslag till
ändrade grun-
der för den
kommunala
rösträtten
å landet.
(Forts.)*

bifölles, borde föregå en utredning rörande hvilket inflytande förändringen skulle ega på Första Kammarens sammansättning, men huru en sådan utredning skulle åstadkommas kan jag icke fatta, ty den skulle ju innefatta en utredning om äsigterna hos de personer, som skulle blifva valmän för Första Kammaren, och en sådan utredning låter sig väl icke verkställa. Jag kan derföre icke medgifva nödvändigheten af någon utredning i sådant hänseende och jag tror dessutom, att erfarenheten inom landet redan visat, att i landsorten icke finnas så många personer, som vilja åtaga sig att vara ledamöter af Första Kammaren och som äro i den ställning, att de kunna vinna det allmänna förtroendet derutinnan. Likväl hafva ytterst sällan yrkespolitiker i hufvudstaden kommit i fråga att väljas, och jag fruktar icke för att genom den ifrågasatta förändringen förhållandet skulle blifva annorlunda.

Af alla dessa skäl och då jag tror, att förändringen komme att förminska eller till och med upphäfva det missnöje, som nu råder hos en stor del invånare på landet i fråga om den kommunala rösträtten, får jag vördsamt hemställa, att Kammaren måtte bifalla hvad Lag-Utskottet här föreslagit.

Friherre Klinekowström: Under den korta tid jag varit riksdagsman i Första Kammaren är det fjerdre gången denna fråga förekommer, och man kan således, deraf att döma, antaga, att det är en af dessa frågor, om hvilka man säger, att de icke kunna falla.

Genomläser man med uppmärksamhet både hvad Lag-Utskottet vid föregående riksdagar och denna Riksdags Lag-Utskott yttrat i frågan, synes det mig alldeles klart, att förslaget icke borde röna något motstånd i denna Kammare, men likvisst har hittills så skett; det har fallit på ett sätt, som är högst beklagligt, i denna Kammare. Är det något nytt, mine herrar, som man vill hafva införd i vår kommunallagstiftning genom dessa föreskrifter, nemligen att en allt för stor och öfvervägande rösträtt i kommunala angelägenheter skall modifieras genom sådana lagbestämmelser, att icke all kommunal sjelfstyrelse omöjliggöres? Att så sker är synnerligt belyst genom den tablå, som bifogats 1878 års Lag-Utskotts betänkande, deraf det visar sig, att ända till 54 af rikets 2,354 landtkommuner äro sådana, der en enda person föreställer hela kommunen i lagstiftnings-, beskattnings- och ordningsmål. Denne ende person sköter och ställer i kommunen så, som honom godt synes. Vidare finner man af samma tablå, att det finnes 360 landskommuner i riket, der ett fatal personer hafva mellan $\frac{1}{2}$ och $\frac{1}{4}$ af hela fyrktalet och således af hela kommunens samtliga röstetal. Det finner en hvar, att i sådana kommuner är det, om icke en enda person, så dock ett fåtal, som bestämmer allting och afgör alla frågor. Det har af en föregående talare redan omnämnts, och jag kan icke annat än vitsorda hans yttrande, att detta förhållande mångenstädes i landet uppväckt missnöje, ja ett rättvist missnöje; ty hvart har det der tagit vägen med den kommunala sjelfstyrelsen; den kan väl icke sägas der förefinnas. Och den är icke obetydlig den makt, som derigenom ligger i en eller få personers händer beträffande de kommunala angelägenheterna. Vi hafva nemligen äfven af detta Lag-Utskott i dess betänkande pag. 5 fått påvisadt, att, beträffande den

*Förslag till
ändrade grun-
der för den
kommunala
rösträtten
å landet.
(Forts.)*

kommunala beskattningen, en så beskaffad röstöfvervigt kan på ett ganska sorgligt sätt utöfva inflytande på och ingrepp uti hela kommunens beskattningsrätt. I 1878 års Lag-Utskotts betänkande förekommer ett bevis på, huru en ensam röstegande eller ett fåtal röstegande kan bestämma öfver de kommunala angelägenheterna genom att förordna om, att kommunens angelägenheter skola skötas icke genom kommunalstämma utan genom kommunalfullmäktige. På det sättet ligger då i en enda persons hand uti 54 kommuner och i ett fåtals händer i 360 kommuner hela styrelsen af kommunen med några få högst obetydliga undantag, som äfven af 1878 års Lag-Utskottet anförts. Kan detta vara önskvärdt; kan detta vara rättvist; kan det vara billigt? Jag tror, att hvar och en af herrarne åtminstone i tysthet måste medgifva, att så icke är förhållandet.

Men är det, frågar jag, något nytt, som fordras af den stora allmänhet i landet, som begär rättvisa i detta fall! Nej visst icke, mine herrar! Det är nemligen genom Kongl. Maj:ts förordning den 9 November 1869, såsom hvar och en af herrarne känner, förordnad, att i stad icke någon må utöfva rösträtt för större antal röster, än som svarar mot $\frac{1}{50}$ af hela röstetalet, eller i något fall för högre röstetal, än som motsvarar bevillning för 10,000 kronor af kapital eller arbete. Der hafva vi således ett prejudikat, der lagen tillstodder en modifikation i den absoluta rösträtten. Ett annat exempel, likaså stödt på lagens grund, kan jag anföra rörande denna sak, nemligen lagen af den 26 Oktober 1883, således icke äldre än från i fjor, angående tillsättning af presterliga tjänster; 26 pragrafen af denna lag föreskrifver, nemligen att »rösträtt, som tillkommer någon för andra beskattningsföremål än jordbruksfastighet, icke må åtnjutas för mer än en femtedel af det röstetal, hvilket eljest bort tillkomma honom enligt den för omröstning å kyrkostämma gällande röstgrund, och att icke heller någon må i valet deltaga med större röstetal för jordbruksfastighet än en femtedel, och för andra beskattningsföremål än en *femtiondedel* af församlingens hela röstetal å kyrkostämma.» Der finna herrarne således en genom lag befastad modifikation af den absoluta obegränsade rösträtten, och jag tror icke att någon kan med skäl påstå, att denna modifikation skulle förorsaka några svåra rubbningar af valet af riksdagsmän. Och dock är detta den politiska knuten, som egentligen gör, att denna Kammare så många gånger motsatt sig den billiga och rättvisa modifikationen af rösträtten.

Hvad städerna beträffar, finnes ju redan denna modifikation, men det oaktadt tror jag, att de många ledamöterna från städerna i denna Kammare måste erkänna, om de vilja vara sanningsenliga, att icke den modifikation, som der finnes, rubbat utgången af valen, och att så är, se vi af de lysande personer, som sitta på stockholmsbänken.

Jag är icke den, som plaiderar för egen sak i denna fråga. Tvärtom kommer jag, om den nya inskränknigen i rösträtt eger rum, att i den landtkommun jag tillhör förlora hälften af mina röster; men mina herrar, jag gör det gerna, ty jag betraktar det allmännas väl och rättvisa och billighet mot den stora delen af kommunens invånare högre än min enskilda fördel och, på sätt herrarne redan hört en ärad ledamot af Lag-Utskottet yttra, är det genom duglighet och deras förtroende i

*Förslag till
ändrade grun-
der för den
kommunala
rösträtten
å landet.
(Forts.)*

allmänhet inom kommunen, som i offentliga angelägenheter deltaga, man, oaktadt antalet af sina röster, förvärfvar sig gehör och får ett moraliskt inflytande på kommunens angelägenheter, vida större än det man skulle ega, om man grundade sin betydelse inom kommunen allenast på sin rösträtt.

Redan 1878 års Lag-Utskott hemställde, att rösträtt icke skulle få utöfvas för större antal röster, än som svarade mot $\frac{1}{20}$, och hade icke den senare inskränkningen eller bestämmelsen, att ingen under något vilkor skulle få rösta i en kommun för mer än halfva kommunen, såsom nu har blifvit föreslaget af Lag-Utskottet. Derjemte har nu den del af rösträtten, som skulle inskränkas, blifvit nedsatt eller nedflyttad genom bestämmelsen om $\frac{1}{10}$ i Lag-Utskottets nu föreliggande förslag, då deremot 1878 års Lag-Utskott, såsom jag nyss nämnt, hade bestämmelse om $\frac{1}{20}$.

Jag tror, att den fruktan man visat på, att denna modifikation i rösträtten skulle vara af menligt inflytande på valen af ledamöter till denna Kammare, är alldeles obefogad, och det skulle vara högst sorgligt om, på samma gång man erhåller den glädjande underrättelsen från England, att den man, som står i spetsen för regeringen i detta land, har föreslagit parlamentet en högst betydlig nedsättning i den politiska rösträtten, så stor mine herrar, att i de tre förenade rikena 2 millioner personer, som nu icke äro röstberättigade, derigenom skulle erhålla rösträtt, det skulle vara högst sorgligt, säger jag, om, på samma gång så skett, denna Kammare skulle tillbakavisa en förändring i den kommunala rösträtten af så ytterst billig beskaffenhet och som icke skulle öka antalet af de röstberättigade inom kommunen utan endast rättvisare fördela den rösträtt, som redan finnes.

Jag vill icke upptaga Kammarens tid genom ett längre anförande, ty jag förutser utgången, men jag har velat till protokollet förvara min mening i frågan, och det säger jag på förhand, att jag kommer icke att släppa denna fråga utan votering.

Jag yrkar bifall till Lag-Utskottets förslag.

Herr vice Talmannen: Likasom Lag-Utskottet fortfarande hyser samma åsigt, som är uttalad i dess utlåtanden vid 1881 och 1882 årens riksdagar, så hyser äfven jag samma åsigt, som jag uttalat så väl vid dessa riksdagar som äfven vid många föregående.

Jag yrkar nemligen afslag på Utskottets betänkande och bibehållande af den kommunala rösträtten oförändrad. Vid många föregående tillfällen har jag, likasom en föregående talare, angifvit mina skäl derför och bör således nu icke vara vidlyftig.

Dessa skäl äro framför allt af politisk art. Jag anser nemligen, att Kammaren icke bör medverka till en förändring, som så väsentligt skulle rubba grundvalen för de korporationer, från hvilka denna Kammare utgår. Jag tror nemligen, att de bestämmelser, som funnos i detta afseende då den nya riksdagsordningen antogs, voro väsentligt medverkande till det beslut, som då fattades, och efter min uppfattning har sedan dess ingenting inträffat, som skulle kunna gifva Kammaren anledning att ändra de konservativa garantier, som vid den nya institutionen söktes.

Jag anhåller således vördsamt om afslag på betänkandet och beder endast få tillägga, att de oregelbundenheter, som man en och annan gång funnit förekomma i följd af den nu varande institutionen, visst icke äro så många, att de rimligtvis kunna leda till ändring i sjelfva grundsatsen. I allmänhet skall man nemligen finna, att, äfven der en enda person haft ett öfvervägande inflytande inom en kommun, han icke varit likgiltig för de meningar, som uttalats af andra kommunens medlemmar, och man skall icke finna, att han der sökt utöfva något förtryck. Jag anhåller om afslag.

*Förslag till
ändrade grun-
der för den
kommunala
rösträtten
å landet.
(Forts.)*

Herr Lundin: Jag kan icke underlåta att uppträda i denna fråga och yrka afslag å Utskottets hemställan, emedan jag finner densamma innefatta ett ingrepp i eganderätten och ett misstroende mot person, hvilket jag anser obefogadt, enär jag aldrig funnit, att, om största delen af en socken egts af en person, der gjort sig gällande något handlingssätt, som på minsta vis förnärmat andras rätt hvarken för landtbrukare eller underlydande. Tvärtom har jag förnummit, hurusom desse store egendomsegare genom insättningar i lifränte- och kapitalförsäkringsanstalter sökt befrämja andras väl och väcka håg för sparsamhet och förtänksamhet. Jag vill icke vara med om någon jemkning sådan som den nu föreslagna, men om jemkningen hade afsett allenast bolag, skulle jag hafva varit med om den, ty bolag kunna innehafvas af intelligente och praktiske män, men vanligare är, att de skötas af disponenter, som innehafva bolagets förtroende att rösta för detsamma och som utan intresse för ortens angelägenheter rösta omkull alla öfriga inom socknen. Men då nu i förslaget icke skilts på bolags och enskilda personers rösträtt, får jag vördsamt anhålla om afslag å betänkandet.

Herr Lindhagen: I en fråga sådan som denna, hvilken är vid flera föregående riksdagar grundligt genomdiskuterad och i hvilken Kammaren kan antagas hafva för länge sedan stadgat sin åsigt i en viss riktning, kan det synas opåkalladt, ja kanske öfvermodigt af en nykomling att yttra sig i en motsatt riktning mot den, hvaruti Kammarrens stora flertal hittills gått. För min del kan jag emellertid icke förstå, att genom en förändring i det syfte, som här föreslagits, orättvisa i något afseende skulle föranledas inom någon kommun. Man åberopar visserligen till stöd för en motsatt åsigt det fallet, att en person eger så stora intressen inom en kommun, att han eger mer än hälften af dess område, och man säger att det vore orättvist, om denne skulle kunna öfverröstas af personer, som icke hafva på långt när så stort intresse, och derigenom komma att i åtskilligt blifva lidande; men man kan ju också helt enkelt vända om frågan och säga: fastän denne person eger mer än kommunens halfva område, så finnas inom kommunen också en mängd personer, som hafva andra, om icke lika stora så dock lika heliga, intressen och hvilka hafva giltigt anspråk på att få göra äfven sina åsikter gällande samt att icke behöfva blifva af den rikare ständigt öfverröstade eller se sig hänvisade till att endast af hans nåd och välvilja kunna vänta sig en efter deras uppfattning god utgång af besluten i förekommande frågor. Det sanna är, att

*Förslay till
ändrade grun-
der för den
kommunala
rösträtten
å landet.
(Forts.)*

man, för att åstadkomma nödig jemvigt inom en mängd af våra landtkommuner, måste uttänka någon medelväg för rösträttens utöfvande, hvarigenom man kommer rättvisan närmare. En talare har i afseende härå sagt, att, om man ger sig in på siffrornas område och bestämmer röstmaximum till vare sig $\frac{1}{5}$, $\frac{1}{10}$ eller $\frac{1}{20}$ af kommunens hela röstetal, så är man inne på godtyckets område. Ja, det må vara sant; men å andra sidan kan med skäl frågas, om man icke med nuvarande röstberäkningar efter fyrktal lika mycket är inne på godtyckets område; och det måste väl dock erkännas, att inom kommunerna äfven finnas andliga intressen, som icke låta mäta sig efter inkomst-siffror allena.

Jag vet mycket väl, att det är en annan fråga, som ligger bakom den nu föreliggande, hvilket ock uttryckligen förklarats af en föregående talare, nemligen den *politiska* sidan af saken; och det är särskildt med anledning häraf, som jag tagit mig dristigheten att begära ordet.

Jag hör för min del till dem, som strängt vilja hålla på våra nu varande institutioner; men just emedan jag gör detta, är det som jag icke blott talar för utan ock skulle vilja i det allra yttersta arbeta för en modifikation i afseende å kommunala rösträtten på landet. Det förespeglades alldeles samma vådor, när frågan förevar om ändring af kommunala rösträtten i städerna, med hänsyn dertill att äfven städerna, några omedelbart och de öfriga medelbart, voro valkorporationer för bildande af Första Kammaren; och det förespåddes äfven då, att man genom begränsning af de rikastes rösträtt skulle gå en omstörtning till mötes. Till bevis på att så icke blef förhållandet, behöfver jag blott hänvisa på den kommun, jag sjelf har äran tillhöra och hvilken har rätt att omedelbart välja representanter i Första Kammaren. Jag vågar påstå, att icke den ringaste förändring inträdt i det befarade afseendet, utan att Stockholms stadsfullmäktige äro fullkomligt samma korporation nu, som de voro före förändringen. Jag är också öfvertygad, att alldeles samma förhållande skall komma att ega rum, om den ifrågavarande, så mycket fruktade förändringen med den kommunala rösträtten på landet kommer att vidtagas. Fråga kan visserligen blifva om hvar den lämpligaste punkten för rösträttens begränsning ligger, och derom erkänner jag att man kan hysa olika meningar; men att *något* ovilkorligen bör göras härutinnan, derom är jag för min del viss. Det är ju gifvet att, om man vill med framgång försvara det bestående, så måste man med sin konservatism ställa sig på en hållbar grund; men en sådan grund är icke vunnen, så länge omsorgen om det bestående i afseende å representationen fotas på bibehållande af de mest skriande orättvisor och oegentligheter inom kommunerna. Der finnas dock billiga anspråk, som *måste* tillfredsställas. Först när detta skett står man på en sådan grund, att man med fog kan uttala sitt: härintill men icke vidare. Således just från konservativ synpunkt icke blott yrkar jag bifall till den föredragna punkten af Utskottets förslag, utan anhåller äfven, att Kammaren ville taga under den allvarligaste ompröfning den fråga som här föreligger, såsom varande en af de allra vigtigaste, som för närvarande inom vårt land förekomma.

Herr Lagerstråle: Redan vid en föregående riksdag, då jag tillhörde Lag-Utskottet, uttalade jag den åsigt, att en förändring i förevarande afseende bör ske, och jag stödde denna min åsigt hufvudsakligen på två grunder.

En förändring är för det första påkallad helt enkelt af *rättvisa*. Det är nemligen rättvist, att icke i någon kommun en enda person skall få bestämma öfver kommunens angelägenheter, ty detta är en abnormitet eller — för att begagna en benämning, som jag för en tid sedan hörde i ett dramatiskt stycke — det är en konstitutionel despotism. Det blir med ett ord omöjligt att genomföra den tanke, som ligger till grund för sjelfva kommunallagarne, om icke det rättvisa anspråket respekteras, att icke en enda skall kunna afgöra öfver alla öfrigas rätt icke blott i de ekonomiska frågorna utan äfven i afseende på alla andra frågor, såsom t. ex. en del ganska viktiga val, som förekomma på kommunalstämma och kyrkostämma, sasom tillsättning af folkskolelärare eller just de personer, som hafva ett väsentligt inflytande på hela kommunens barnuppfostran, och val af medlemmar i de särskilda styrelserna, och denne ende skulle då kunna tvinga hvilken annan som helst i kommunen att, blott med iakttagande af den omväxling kommunallagarne bestämma, intaga plats i kyrkoråd eller skolråd eller mottaga annat kommunalt uppdrag och på det sättet undandraga sig sjelf att åtyda kommunallagarnes föreskrift, ått enhvar af kommunens medlemmar, som icke har laga förfall, är skyldig att inträda i dessa styrelser.

Jag anser således en förändring i detta afseende inom de kommuner, der detta förhållande eger rum, vara helt enkelt af *rättvisa* påkallad, och på samma gång anser jag äfven, att *billigheten* fordrar en jemkning i rösträtten.

Man har sagt, att så snart man vill inskränka rösträtten till något visst siffertal, så är man inne på *godtyckets* område. Jag tror tvärtom, att man derigenom ställer sig på *billighetens* grund. Man kan visserligen icke uppställa någon bestämd regel, huru långt billighetskänslan bör sträcka sig, och man kan icke säga, att den eller den siffran är den konsequent riktigaste och rättaste. I det afseendet vill jag för min del, att man skall söka att stanna på en sådan punkt, der någon utsigt finnes att vinna bifall från de håll, der slutligen sjelfva frågan skall afgöras.

Vid den riksdag, då jag var medlem af Lag-Utskottet, delade jag icke det då varande Lag-Utskottets åsigt, att rösträtten borde inskränkas till $\frac{1}{10}$ af kommunens hela röstetal, utan jag föreslog, att den skulle begränsas endast till $\frac{1}{5}$. Sedermera hafva anspråken från den motsatta sidan stegrats, och en sedan dess utkommen författning, nemligen förordningen om prestval, som redan af en talare blifvit åberopad, har ingifvit mig den föreställningen, att man skulle kunna stadga olika begränsning af rösträtten för innehafvare af jordbruksfastighet och för egare af andra beskattningsföremål. Godkännes denna åsigt, skulle jag för min del anse det lämpligt att bestämma $\frac{1}{5}$ för jordbruksfastighet och $\frac{1}{10}$ för alla öfriga beskattningsföremål.

En talare åberopade den skilnad mellan stad och land i afseende på kommunallagarne, att egentligen endast i städerna finnes industri-

*Förslag till
ändrade grun-
der för den
kommunala
rösträtten
på landet.
(Forts.)*

*Förslag till
ändrade grun-
der för den
kommunala
rösträtten
å landet.
(Forts.)*

ella anläggningar, och han tycktes antaga, att så icke vore förhållandet på landet. Men verkliga förhållandet är, att äfven på landet finnas både stora industriella inrättningar och bolag så väl under som utom aktielagen, och det är företrädesvis i de norrländska provinserna som dessa stora industriella anläggningar utöfva det inflytande på de kommunala angelägenheterna, som högt — och, såsom mig synes, med full rätt — öfverklagas.

Det är visserligen sant, att det icke allmänneligen har blifvit utöfvadt förtryck till men för kommunerna, men jag anser det orätt att så när som helst kan ske, likasom att det i vissa fall redan skett, om jag också icke vill gå så långt, att jag, i likhet med en föregående talare, anser att den fråga, som nu blifvit bragt å bane, berör ingrepp i eganderätten, ty eganderätten beröres deraf icke det ringaste.

Hvad nu den *politiska* sidan af frågan beträffar, så har redan den näst föregående talaren i afseende derpå uttalat åsikter, som jag visserligen icke i hela deras utsträckning gillar, men som dock äfven jag i viss mån vill omfatta. Vi måste väl erkänna, att äfven om de kommunalbestämmelser, som gälde då det nya representationsskicket infördes, enligt den då herskande uppfattningen innehöllo sådant, som utgjorde en god grund att bygga på, så ligger väl ändå i den omständigheten, att dessa bestämmelser icke äro med grundlags helgd omgärdade, ett medgifvande att de kunna blifva föremål för sådana förändringar, som föranledas af verkliga behof för kommunallagarnes egentliga verksamhet till kommunernas eget bästa, hvilket ju också i afseende på städerna blifvit genomfördt.

Om icke kommunalstämma hade annan befogenhet än att utse valmän för väljande af landstingsmän, hvilka landstingsmän sedermera välja riksdagsmän i Första Kammaren, så vore det visserligen icke skäl att här göra någon förändring, men då detta åliggande, ehuru ganska viktigt, dock ingalunda är det mest maktpåliggande för kommunerna, som dessutom hafva andra mycket ofta återkommande angelägenheter att afgöra, der det gäller deras närmaste intressen, så synes det mig väl hårdt, om billighet och rättvisa skulle få stå tillbaka i alla dessa frågor blott derföre att en reduktion af röstetalet kan komma att inverka på tillsättningen af Första Kammarens ledamöter. Att denna reduktion skulle kunna hafva en sådan inverkan, vill jag visst icke förneka, men jag tror icke, att deraf kunna uppkomma sådana vidt omfattande rubbningar, som mången tyckes befara.

Jag skulle må hända hafva framställt ett positivt yrkande om en förändrad lydelse af § 11, om ensamt denna paragraf vore i fråga att ändras, i hvilket fall jag skulle hafva föreslagit att det, i stället för »dock må ej någon utöfva rösträtt för större antal röster än som svarar mot en tiondedel af kommunens hela röstetal» etc., skulle stå: »dock må ej någon utöfva rösträtt för jordbruksfastighet för större antal röster än som svarar mot en femtedel, och för andra beskattningsföremål för större antal röster än som svarar mot en tiondedel af kommunens hela röstetal» etc., men då jag äfven har ett par anmärkningar att framställa mot de följande paragraferna och icke kan hysa den föreställningen, att Kammaren skulle vilja ingå i ett direkt bedömande af dessa förändringars antaglighet utan föregående återremiss,

så kommer jag att sluta mitt anförande med anhållan om återremiss af detta betänkande. Mina anmärkningar gälla äfven § 59, och hvad jag mot densamma har att anmärka är dels, att der åberopas *Art. II i bevillningsstadgan*, hvilken artikel nu icke återfinnes i bevillningsförordningen, dels ock att, när det i slutet af denna paragraf heter: »I den för anmärkningar afsedda kolumn antecknas, om och på hvilken grund i följd af dessa bestämmelser någon i längden uppförd skattskyldig *icke eger utöfva rösträtt*», så bör, då nu en begränsning af rösträtten är föreslagen, denna kolumn äfven innehålla anmärkningar om dem, som särskildt äro *underkastade nedsättning* i det antal röster, som enligt fyrktalet eljest borde dem tillkomma.

För att med ett lättfattligt exempel visa, huru det i verkligheten skulle komma att taga sig ut, om en så beskaffad reduktion af rösträtten, som jag skulle vilja föreslå, blefve genomförd, vill jag t. ex. tänka mig, att hela röstetalet i en kommun utgör 20,000 fyrkar efter röstlängden. Af dessa eger en enda person, en stor jordegare, 12,000, de öfriga 8,000 tillhöra kommunens öfriga medlemmar.

Om jag då reducerar denne persons röster till en femtedel af *hela röstetalet*, så får han 4,000 röster d. v. s. *en tredjedel* af hvad han förut hade. Vi få nemligen icke glömma, att den reduktion, som är föreslagen, skulle ske i förhållande till *hela* röstetalet men icke till det röstetal, som vid sjelfva omröstningen sedermera representeras. Han får således, oakadt reduktionen till en femtedel af hela röstetalet, en tredjedel af hvad han förut hade, och då är ändock förutsatt, att alla öfriga röstegande äro tillstades. Det blir ju icke en så stor förminskning, som mången tyckes föreställa sig. För andra beskattningsföremål skulle han få sitt röstetal nedsatt till en tiondedel. Han får således efter reduktionen 2,000 röster kvar. De öfriga hafva kvar sina 8,000, summa för hela kommunen 10,000 röster. Han kommer således att ensam representera en femtedel af kommunens hela röstetal, oakadt hans röstetal är reduceradt till en tiondedel.

Jag har härmed blott velat framhålla, att siffrorna icke äro så afskräckande, som de i sjelfva lagbestämmelsen kunna förefalla.

Man kan nu möjligtvis anmärka, att det icke är antagligt, att inom Medkammaren frågan blir återremitterad, utan att det är troligt att det förslag, som föreligger, blir oförändradt antaget. Jag känner icke i det fallet hvarken huru långt man der avancerat med behandlingen, eller hvilka åsigtarna der kunna vara, men det synes mig, att om alla de, hvilka vilja ansluta sig till en sådan modifikation, som jag tagit mig friheten framställa, ville instämma i yrkandet om återremiss, så skulle dock en god mätare kunna vinnas på utsigterna för möjligheten att, vare sig nu eller vid en kommande riksdag, kunna bringa denna fråga till ett af mig och många såsom önskvärdt ansedt resultat. Jag anhåller derföre om återremiss.

Grefve Mörner: Ganska många år hafva i denna Kammare debatterna vänt sig om den nu föreslagna förändringen, hvilken i olika former gång på gång har blifvit föreslagen. Alla dessa år har jag efter bästa förmåga bestridt de gjorda yrkandena om förändring och

*Förslag till
ändrade grun-
der för den
kommunala
rösträtten
å landet.
(Forts.)*

*Förslag till
ändrade grun-
der för den
kommunala
röststrätten
å landet.
(Forts.)*

jag finner mig nödsakad att äfven denna gång uppträda mot det förslag, som nu föreligger, och söka motverka detsamma.

Man talar här om rättvisa och billighet, men innan vi fästa oss så mycket vid detta tal, torde det vara skäl att tillse, om verkligen genom en förändring i den föreslagna rigtningen något som man med fog kan kalla rättvist och billigt skulle kunna ernås. Man uppställer fantastiska tal, skänker folk 12,000 fyrkar; med ett ord man framdrager förhållanden, som endast högst undantagsvis ega rum, under det man deremot förbiser de förhållanden, som i verkligheten vanligast förefinnas. Granskar man de tabeller, som Statistiska centralbyrån nppställt rörande den kommunala rösträtten år 1871 — och någon öfersigt öfver dessa förhållanden af senare datum finnes mig veterligen icke — så får man likvisst upplysningar af annan art än som här framhållits, om man nemligen gör sig besvär att granska dessa tabeller och icke endast uppställer sådana satser, som man vill hafva för att komma till önskad resultat, d. v. s. för att visa behöfligheten af den föreslagne ändringen.

En talare har sagt, att ju längre man dröjer, desto mera skärpas fordringarna, men ett sådant påstående visar endast, att man icke har följt med litteraturen i detta afseende, ty ojemförligt mycket skarpare fordringar hafva förut blifvit framställda i motioner och varit föremål för öfverläggning inom Lag-Utskottet, såsom jag haft tillfälle att erfara och såsom jag äfven ganska väl erinrar mig. Således, denna sak har visst icke blifvit kinkigare och betänkligare genom dröjsmålet, utan snarare hafva pretentionerna något gifvit med sig. Ett förslag för flera år sedan gick, efter en konstig beräkning och uppställning, ut på att reducera röstmaximum till 3 röster eller föga mera, och ett sådant anspråk har dock icke nyligen framkommit. Senare hafva nu anspråken oftast inskränkt sig till att ingen skulle få hafva större antal röster än en tiondedel eller tjugonedel af kommunens hela röstetal efter röstlängden med tillägg väl ibland af ett bestämdt tal, eller hänsyn till öfrige röstberättigades röster.

Ur det anförande, som jag höll 1877 i denna fråga, tillåter jag mig nu citera några förhållanden, som jag då framdrog ur dessa tabeller för att upplysa saken. Det visar sig då, att

röstegande med 1 till 10 fyrkar utgöra 37,9 procent,

röstegande med 11 till 25 fyrkar utgöra 27,8 procent,

och röstegande med 26 till 50 fyrkar utgöra 19 procent; d. v. s. för dem, som hafva från 1 till 25 fyrkar, utgör sammanlagda antalet något mer än 65 procent af kommunernas antal röstegande, och granskar man vidare, så befinnes röstegande antalet upgå, för dem som hafva 51 till 100 fyrkar till 9,1 procent; för dem ifrån 100 till 250 fyrkar 4,2 procent; för dem ifrån 250 till 500, 1,2 procent; ifrån 500 till 1,000, 0,5 procent och slutligen öfver 1,000 fyrkar 0,3.

Gör jag nu denna, såsom det påstås, så utomordentligt viktiga jemkning, hvarigenom man, såsom en annan talare yttrade, skulle komma på en så hållbar grund, att den skulle jäsa af idel rättvisa och sedermera icke kunna kullkastas, så finner jag, att t. ex. jag sjelf — för att nu taga ett exempel från min socken — skulle, om röstetalet reducerades till en tiondedel, komma ned till 400 fyrkar. Hvar kommer

sedan makten att ligga? För närvarande ligger den ingalunda i mina händer och kommer naturligtvis ännu mindre att göra det efter en sådan reduktion. Men hvar skulle makten då komma att ligga? Jo, just hos hemmansegarne eller hos dem, som för närvarande ifrån sin krets tillsätta flertalet af Andra Kammarens ledamöter. Det är de, som, redan mäktige, då blefve de alldeles öfvermäktige inom socknarne, ty för dem med 70, 80, ja ända till 250 röster och ibland deröfver, skedde ingen inskränkning, och hela den operation, som nu är föreslagen, skulle icke komma att medföra annan verkan än att kasta hela makten inom kommunerna rakt i armarne på dessa hemmansegare med borttagande af det inflytande, som andra personer än de för närvarande i någon mån hafva. Men dervid skulle det också komma att stanna, ty det är ganska säkert, att desse herrar sedan icke skulle vilja släppa makten ur sina händer. För några år sedan sades mig äfven: bevilja oss detta, så skola vi aldrig begära något mera. Ja, genmälte jag, det tror jag nog, men huru tron I, att förhållandena för öfrigt blefve? Tron I, att alla dessa under Eder, som skulle komma att märka, att de alltjemt lika litet betydde, tron I att de, när de märkte att I lyckats förvandla vårt röstetal till betydelselöst och gjort oss alldeles beroende af Eder vilja, skulle låta sig dermed nöja? Nej, visst icke! Då skulle de komma och säga: »nu är det vi, det stora flertalet, som skola hafva makten; nu hafven I herskat nog länge», och då fordrar man kanske nedsättning till 5 eller 10 röster för alla, ty de, som hafva från 1 till 10 fyrkar, utgöra såsom jag nämnde 37,9 procent. Icke må man tro, att dessa skulle komma att nöja sig med de fördelar andra vunnit, derigenom desse små röstegares makt ej blifvit ökad, hvaremot hända kunde, att de funne den mäktiga klassen icke på något sätt inom kommunen införa bättre eller billigare förhållande än som förut varit.

För öfrigt bestrider jag på det högsta, att något förtryck för närvarande eger rum. Jag bor sjelf på landet och känner till förhållandena i en ganska vidsträckt omkrets. Jag har nemligen vänner och bekanta äfven i åtskilliga socknar, der s. k. herremän af nya klassen finnas och äro bestämmande, och jag kan bedyra, att med val och utskylder sker fast mera förtryck der än i de socknar, der s. k. herremän af gamla klassen finnas qvar och ega inflytande.

Man talar så mycket om dessa 54 socknar, der en enda person eger öfver hälften af hela röstetalet, och det utmålas så, att nästan haren må resa sig på ens hufvud; men låtom oss tillse, huru dermed förhåller sig. Icke heller denna fråga har jag lemnat obemärkt. Nu kunna förhållandena möjligen vara något ändrade emot hvad de voro år 1871, men jag har inga nyare uppgifter att tillgå. Jag vill då såsom exempel först taga Forsmarks socken. Denna socken hade (1871) ett sammanlagdt fyrktal af 8,375, deraf för jordbruksfastighet 1,127; högsta fyrktalet på en hand var 6,197, deraf för jordbruksfastighet 1,046. Således var det endast något mer än 80 fyrkar för jordbruksfastighet, som denne person icke egde. Om man der gör den föreslagna nedsättningen till icke allenast en tiondedel utan äfven med begränsning i hänseende till öfrige röstandes fyrktal, så skulle han icke få mer än 80—90 fyrkar. Och dock egde han den tiden nästan hela socknen.

*Förslag till
ändrade grun-
der för den
kommunala
rosträtten
å landet.
(Forts.)*

*Förslag till
ändrade grun-
der för den
kommunala
rösträtten
å landet.
(Forts.)*

Vidare hafva vi t. ex. Bollerups socken i Skåne. Der är ett fyrktal 4,551, deraf en röstegande har 4,431 fyrkar, der är således icke mer än 120 fyrkar, som han icke eger. Hvari ligger då den förfärliga orättvisa, hvaröfver man klagar? Kan det väl vara så orättvist, att den, som betalar allt, också får litet rösta och icke blir kastad till marken trots de utgifter, som drabba honom och icke andra? Det fins flere socknar, der förhållandet är enhanda, men, som jag år 1877 har räknat upp en hel mängd, kan det vara öfverflödigt att göra ett komplett återupprepande. Man har gjort ett förfärligt allarm öfver orättvisan i de norrländska provinserna, och särskildt beträffande Söderala socken har en framstående riksdagsman i Andra Kammaren, som bor i socknen, icke underlåtit att framhålla orättvisan uti, att i denna socken de mindre jordegarna icke kunde öfverrösta de stora sågverken. Huru äro dock i sjelfva verket förhållandena inom denna socken? Jo, efter våra tabeller, finner man der 5,958 fyrkar för jordbruksfastighet och 43,111 fyrkar för andra beskattningsföremål. För närvarande lära dessa fyrkar för andra beskattningsföremål uppgå till öfver 100,000, under det att fyrkarne för jordbruksfastighet sannolikt äro nära nog desamma.

Om man då erinrar sig att enligt kommunalförordningen, i anseende till ärenden som angå i mantal satt jord, inga andra må taga del i öfverläggningar och beslut, än de som sådan jord innehafva, så finner man att i dessa särskilda fall fastighetsfyrkarne, icke ens inom Söderala socken, äro förtryckta, och hvad i öfrigt kommunens angelägenheter angår, vore väl den största orättvisa, om de många i allmänhet lika drygt beskattade icke fastighetsfyrkarne skulle underkastas afgörandet af jordbruksfyrkarnes innehafvare.

Vidare har man låtit påskina, att det skulle hafva varit 1862 års kommunalförfattning, som infört de förmenta orättvisorna med de 54 socknarne och stor rösträtt i öfrigt. Men så är icke fallet; rösträtten var väl större för enskilde personer i forna tider, då man röstade efter hemmantalet och jordegarna fingo rösta oinskränkt för sina hemman. Då var det icke 54 utan möjligen 540 socknar och kanske ändå flera, der omröstningen berodde på en enda person.

Jag kan anföra flera exempel på sådana. I Bälinge socken uti Södermanland hade en jordegare $\frac{2}{3}$ af alla sockens röster, men är nu inskränkt till endast $\frac{1}{4}$. I Stora Malms socken känna herrarne nog till den store godsegaren, som innehar nästan hela socken och förr i tiden fick bestämma — nästan alltid till socknens gagn och fromma — efter behag. Men nu är denna rätt så betydligt reducerad, att han icke har mer än $\frac{1}{3}$ af hela röstetalet. Det fins flere socknar, hvarest samma förhållande inträdt, och klagan öfver, att det skulle vara så många socknar, der en enda person skulle hafva $\frac{1}{4}$ till $\frac{1}{2}$ af socknens hela fyrktal, är fullkomligt obefogad i synnerhet som, om man studerar tabellerna, man finner att röstetalet emellan en fjerdedel och hälften står till antalet vida närmare fjerdedelen, och så i allmänhet vid de af Lag-Utskottet uppgifna proportionstalen.

Med den nu föreslagna förändringen åsyftas således ingenting annat, än att sjelfva den bestämmande makten inom socknarna nu skall helt och hållet flyttas i händerna på hemmansegarne, men vid detta skall

man sedan icke stanna, och jag frågar då ännu en gång, hvad tro herrarne skall blifva slutet på alltsammans? En ärad talare fäste sig mycket vid, att det vore det personliga inflytandet, som skulle göra sig gällande. Ja, till en viss grad kan detta inflytande göra sig gällande. Men vill den ärade talaren göra sig besvär och resa i en del socknar på landet, så skall han få höra sådana ord som »hvad Ni gör, men välj icke honom, ty han skall aldrig rösta för grundskatternas afskrifning och indelningsverkets borttagande». Detta är ingen dikt, utan efter denna åsigt hafva personer, hvilka eljest i socknen blifvit satta till ordförande i kommunalstämman och nämnden och erhållit andra förtroendeuppdrag, de der medfört besvär utan någon egentlig makt, icke blifvit valda, när det gällt större inflytande på det allmänna, utan då har man sagt: »vi skola hafva en hemmansegare, emedan eljest få vi icke bort grundskatterna och indelningsverket». Der gör sig personligheten icke gällande, utan helt andra grunder, och der-efter kommer också att alltjemt förfaras. Men denna nu föreslagna förändring behöfves verkligen icke ens för hemmansegarne, ty den makt, som dermed åsyftas, kunna de redan hafva i de flesta lands-ting. Det återhållande vid riksdagsmannavalen har varit bristen på subjekt att välja, en viss afvoghet mot herrar yrkespolitici samt förkärleken för att så vidt möjligt hålla sig inom provinsen och der söka få de riksdagsmän, som man behöfver. Men derföre att denna makt nu finnes till en viss grad, kan jag icke se något skäl att utvidga densamma och derigenom öppna dörren vidare för ett fortgående på en väg, som jag icke tror vara gagnande för fäderneslandet. Om jag fann, att svenska allmänheten i sin största utbredning hade den upp-lysning, de kunskaper, det sedliga värde eller sedliga begrepp, att man kunde anförtro Sveriges öde i dess händer, då skulle jag anse saken vara ganska enkel. Men så länge detta icke är förhållandet, så länge vi anse, att på ifrågavarande område samhällets väl kräfver vissa garantier och återhåll, så länge varnar jag för att slå in på en väg, som ovilkorligen skall leda, icke till lycka, utan tvärtom till olycka. Om man studerar historien, icke endast skolböcker och för examens-läsning, utan något djupare och med mera eftertanke, skall man finna såsom ett sällsamt öde, att i de länder, som drabbats af stora olyckor och omhvälfningar och ibland politisk undergång, hafva nästan alltid män kommit till makten, de der varit liksom ämnade och danade eller behöflige för att bereda vägen för dessa stundande olyckor och tillin-tetgörelser. En talare har, i fråga om vissa åtgärder, patetiskt erin-rat att i England föreligger fråga om den politiska rösträttens ytter-ligare utsträckning till 2 millioner individer. Det må vara; samman-hanget med vår kommunala rösträtt kan jag mindre förstå. I alla fall förekommer, att förslaget ännu icke är i England antaget, och i alla fall torde möjligen den nuvarande ledaren af Englands öden till-höra antalet af de utaf mig nyss skildrade statsmän. Efter lord Pal-merstons, i hans tryckta bref förvarade bekännelse, är för politiske män i England hufvudsaken att hålla sig vid makten, väl sedan om landets välfärd äfven kan vara med åtgärderna förenad.

Jag har nu försökt redogöra för mina åsikter i denna fråga, hvar-vid skälen kommit mig naturligt före, och genom sin enkelhet synts

*Förslag till
ändrade grun-
der för den
kommunala
rösträtten
å landet.
(Forts.)*

*Förslag till
ändrade grun-
der för den
kommunala
röstsrätten
å landet.
(Forts.)*

mig äfven innebära en borgen för deras rättighet. Ytterligare dock må anmärkas, att man sagt, att denna rösträttsfråga återkommer hvarje riksdag och derigenom vittnar om sin kraft. Ja, det är sant, undantagandes i fjor 1883, och ett annat år, då Lag-Utskottet ej hann behandla ärendet, men detta innebär intet bevis för att den ändring, hvarom föreslås, äfven behöfves. Det är onekligen så, att många riksdagsmän anse sig, för att icke skattas alldeles overksamme, böra åtminstone väcka någon motion, och så tillgripes det ämne man kan få fatt på, och ju mera uppteende det kan väcka, ju bättre. Men utan fara kan dock detta motionsväckande icke vara, ty onekligen är meniskolynnet så beskaffadt, att då en sak blifvit ofta och ihärdigt framhållen, fastnar tanken dervid, och slutligen förekommer utan vidare pröfning ärendet såsom en hemgäst, den man måste väl emottaga och hylla. På sådant sätt hafva många skadliga åtgärder blifvit åstadkomna, och genom dem dels är, dels kan Sverige vidare blifva fördt på en sluttande plan, men der lutningen går nedåt. Om farten derå kan stannas vet jag icke, men jag vet att vår pligt är att noga öfvertänka våra åtgärder och taga oss till vara för beslut, hvarigenom ofärden möjligen påskyndas. En gammal man, som jag, må väl se grafven framför sig och kunna tro att deri vara sluten innan olyckan inträffar, men ung eller gammal bör ihågkomma, att menniskosläktet är evigt, och att hvad fäderne brutit, det få barnen umgälla. Jag yrkar afslag på Lag-Utskottets hemställan i denna punkt.

Herr Wallenberg: Jag begärde ordet, när min ärade kollega hade ordet och dervid såsom exempel framhöll förhållandena i Stockholm. Att sålunda jemföra en stad med 185,000 invånare, hvilka hafva så mångfaldiga tillfällen att meddela sig med hvarandra om de allmänna äsigtorna och angelägenheterna, med en landsförsamling, en landtkommun, som kanske har 5,000 inbyggare, det är en allt för olämplig jemförelse. — Om jag nu går till en sådan kommun, som till exempel har 5,000 invånare, och finner, att der är en egare af fast egendom inom kommunen för ungefär $\frac{3}{4}$ af dess område, att på denna egendom drifves någon industriell verksamhet, till exempel storslöjd, och att af de 5,000 invånarne det kanske är 3- eller 4,000, som användas just i denna storslöjd, är det då rimligt, att den återstående delen, mindretalet så väl i afseende på menniskor som jordegendom, skall hafva $\frac{9}{10}$ af beslutanderätten i de kommunala angelägenheterna inom en sådan kommun? Men det är just hvad den nu föreslagna lagen skulle innebära. Jag vill icke säga, att det ligger någon fara deri, men jag vill bestämdt påpeka, att denna lag innebär frö till tvister och obehag just inom de kommuner, med afseende på hvilka man med billighetens fackla vill belysa förhållandet. Inom dylika kommuner blir det nemligen nödvändigt för den, som eger denna storslöjd eller dessa vidsträckta egendomar, att se till att han inverkar på dessa sina herرار i beslutanderätten, han måste antingen akta sig för att på något sätt stöta dem för hufvudet eller också ligga i uppenbar fejd med dem för att, i fall de uppträda emot den som eger större delen af kommunen, söka beröfva dem alla de fördelar, som de kunna hafva af en fredlig samverkan. Förrän här inför denna Kammare framlägges och i öffent-

ligt tryck bestyrkes att maktmissbruk egt rum, anser jag det icke vara skäl att vidtaga förändring af en lag, som ännu icke har visat sig ega någon annan olägenhet än att möjligen utgöra ett hinder för den allmänna sträfvan efter en ökad makt åt de mindre jordegarna. De hafva redan fått en stor politisk makt och vilja hafva en mycket större. Jag undrar icke derpå, jag tvärtom respekterar en sådan sträfva, men jag fäster intet afseende vid ett sådant yttrande som att hvad de nu begära är så billigt, och att de sedan skola blifva så beskedliga och medgörliga; ty det vore stridande mot menniskonaturens art och beskaffenhet.

Man finner i Lag-Utskottets betänkande besynnerliga åberopanden om aktiebolagens penningmakt och om »guldklimpar», som skulle »läggas i valurnan». Hvartill tjenar ett sådant figurligt talesätt, när det är fråga om en allvarsam sak? För min del kan jag icke finna, hvarest dessa guldklimpar skulle ligga. Hvad aktieväsendet beträffar, så är det ett uttryck af associationsandan, som i detta land har gjort mycket godt och för det allmänna långt mera godt än för aktieegarne sjelfva, emedan derigenom åstadkommits en omfattande verksamhet i många riktningar. Om Herr Talmannen behagar taga kännedom om värdet af alla befintliga aktier här i landet, så skall det nog visa sig, att de icke på långt när representera så mycket verkligt som nominelt kapital, men deremot att denna företagsamhet gjort stort gagn. Att nu utesluta aktiebolagen från rösträtt, derföre att många aktieegare representeras af en styrelse, som sköter dess angelägenheter, det är ju en orimlighet. Skulle till äfventyrs en disponent för ett aktiebolag i en kommun förfara tyranniskt, har han icke då att stånda ansvar för sitt bolag, och finnes icke i sådana bolag personer, som hafva om-döme nog att kunna bedöma, huruvida han utöfvat maktmissbruk eller icke? I det fallet äfventyrar man mycket mindre, än om ett fåtal små hemmansegare skulle utöfva maktmissbruk mot hela den större egendoms-komplex, som tillhör flera hundratal aktieegare. Men skola vi slå in på den vägen och låta ett fåtal små hemmansegare hafva bestämmande rätt öfver dessa större egendomsegare, då skola naturligtvis äfven de tusentals individer, som på de större egendomarne, der storslöjd eller annan industriell verksamhet bedrifves, hafva tillfälle till arbetsförtjenst, träda fram och fordra, att man skall gå ännu längre, sägande, att personlighetsprincipen är den enda rätta och hållbara. Det låter mycket väl säga sig, när man öfvergifvit en princip, som är nedlagd i våra lagar och är riktig. Dessutom ber jag att få fästa uppmärksamheten derpå, att tiden för den nu föreslagna förändringen icke synes illa vald, om man ser på den politiska sidan af saken. Ty vid nästkommande riksdag skola 34 omval till denna Kammare ega rum, och det kunde ju vara ganska roligt att få ett mycket större inflytande på dessa val än man förut haft, men som dock, enligt hvad Grefve Mörner yttrade, är fullkomligt tillräckligt, emedan de, om de ville göra sig besvär, skulle kunna utöfva fullkomligt inflytande på dessa val, utan att den nu föreslagna förändringen derför behöfde vidtagas. Detta förslags rent politiska sida är visserligen, enligt mitt förmenande, mindre farlig, men det skall menligt inverka på de ekonomiska förhållandena inom våra kommuner, och dit böra vi icke föra

*Förslag till
ändrade grun-
der för den
kommunala
rösträtten
å landet.
(Forts.)*

*Förslag till
ändrade grun-
der för den
kommunala
rösträtten
å landet.
(Forts.)*

politiken, åtminstone så länge sådant kan undvikas. Jag yrkar på denna grund afslag.

Herr Forssell, Otto Herman: För den, som följt med historien om våra kommunalförfattningars uppkomst, är det nogsamnt känt, hvar orsaken ligger till den konflikt angående kommunal rösträtt, som nu förefinnes. Kommunallagarne föreskrifva, att hvar och en församling eger rätt att bilda sig till kommun. Flere församlingar hafva visserligen rätt att förena sig till en kommun; men vi känna mer än väl, hvilken sammanhållning finnes inom församlingarne. Hvarje församling har i långliga tider här i Sverige varit en kommunal enhet, och följden blef också den, att församlingarne fortforo att så betrakta sig, sedan de nya kommunallagarne inrättades. Här af följde, att man fick en massa små kommuner, som inom sig hafva så liten folkmängd, och så få röstegande, att derigenom mycket lätt uppkom röstöfvervigt hos en enda medlem af kommunen. Vi hafva län, der antalet invånare i socknarne icke uppgår till mer än 5- å 600 personer, såsom t. ex. på Gotland. Vi hafva trakter i Sverige, såsom Malmöhus, Skaraborgs och Elfsborgs län, der församlingarnes invånareantal är ännu mindre. Hade kommunalstyrelsen blifvit öfver allt grundad på kommuner med 3 å 4 tusen invånare, skulle behovet af förändrad rösträtt icke vara så kämbart som nu.

Det finnes två ytterligheter i afseende på rösträtt, dels rösträtt för hvarje person utan afseende på hvad han eger eller skattar, blott han är fullmyndig, och dels rösträtt i förhållande till förmögenheten. Den senare ytterligheten afser en förstärkt rösträtt. Här liksom i de flesta fall ligger det rätta mellan de två ytterligheterna. Vore det så, att våra kommunala frågor endast gälde »kassakistan», så vore naturligtvis den senare rösträtten icke obefogad. Men i de kommunala angelägenheterna gäller det att tillgodose en mängd andliga och intellektuella behof. Menniskorätt och människovärde tråda der allt mera fram och göra sig med nödvändighet gällande; och dessa få icke förqvävas af några penningemassor, huru stora de än må vara. Deri ligger grunden, hvarför den kommunala rösträtten bör begränsas.

Jag har förut inom Utskottet icke biträdt den åsigt, som Utskottet nu uttalat, derföre att jag varit tveksam i afseende på den verkan, som en utsträckt kommunal rösträtt skulle utöfva i politiskt hänseende. Denna tvekan har för mig numera försvunnit. Det finnes inom vårt land blott 54 kommuner, der en enda medlem har öfvervägande rösträtt. Dessa 54 personer kunna naturligtvis icke hafva det inflytande på sammansättningen af landstingen i alla våra län, att de der kunna diktera besluten. Således är det, såsom äfven en ärad talare på östgötabänken redan anmärkt, uppenbart, att i politiskt hänseende förändringen verkar alldeles ingenting.

Nu säger man, att det är obilligt, att den som har öfvervägande rösträtt i en kommun, skall förlora densamma. Men har han anseende, aktning och förtroende inom kommunen, så utöfvar han i allt fall genom dessa sina egenskaper tillräckligt inflytande på dess angelägenheter, äfven om han icke har absolut röstöfvervigt. Skulle han åter vilja begagna penningen för att öfverrösta alla de andra inom kommunen, så

tror jag icke att svenska nationen bör godkänna ett sådant anspråk. Deremot är jag fullt förvissad, att det finnes mången, som af grannlagenhet anser sig förhindrad att rösta, blott derföre att han har för stor rösträtt.

Huru man således än ser saken, är den nuvarande kommunala rösträtten i vårt land icke hållbar. Man har föreslagit, att denna rösträtt skulle begränsas till $\frac{1}{5}$ i stället för $\frac{1}{10}$ af hela röstetalet, men man bör då äfven besinna, att en person med $\frac{1}{5}$ rösträtt kan uppträda med fullmakt af en annan lika eller nära nog lika röstberättigad medlem, och att om blott $\frac{1}{3}$ eller $\frac{1}{4}$ af de öfriga röstande vore tillstädes, så skulle dessa i allt fall blifva öfverröstade af honom. Kan den rike icke på annat sätt än genom röstöfvervigt hafva inflytande på kommunens beslut, så befarar jag att i de flesta fall sådant kommer sig deraf, att han icke eger aktning och förtroende inom kommunen.

Jag yrkar bifall till Utskottets förslag; men då här en väsentlig och riktig anmärkning blifvit gjord i afseende på ordställningen deri, yrkar jag bifall till detsamma med den modifikation, att i stället för orden »bevillning efter andra artikeln» insätts orden »bevillning för fast egendom och inkomst».

*Förslag till
ändrade grun-
der för den
kommunala
rösträtten
i landet.
(Forts.)*

Friherre Barnekow: Lika med en föregående talare anser jag denna fråga vara af den beskaffenhet, att den måste ständigt återkomma till dess den funnit sin lösning, och att man hellre bör lösa den nu än uppskjuta densamma; och jag kan icke instämma med en annan föregående talare, som ansåg, att ju längre vi vänta med frågans lösning, i desto mera konservativ rigtning kommer denna lösning att gå. Jag tror alldeles tvärtom, och jag kan alldeles icke förstå den stora olägenhet af förändringen, som man här talar om. Det finnes både billighet och i viss mån rättvisa också uti att ej blott en enda person, derföre att han råkar vara rik, skall fråntaga många andra deras talan. Det förefaller mig underligt, att då det till exempel är fråga om personer, som få betala skatt till staten, oaktadt de icke ega rösträtt, så tycker man att sådant är helt naturligt och rättvist, men deremot finner man obilligt, att en person, som skattar mycket, får sin rösträtt något begränsad. Jag kan icke inse detta. Det måtte väl vara större orättvisa att icke få rösta alls och ändå betala skatt.

Hvad den politiska sidan af saken beträffar, har en talare vidrört, att helt andra personer skulle blifva invalda i denna Kammare; men, mine herrar, jag tror att det icke blefve förhållandet, ty det är icke det, som gör mig valbar, att jag eger en stor förmögenhet, utan att jag gör mig känd och aktad inom den trakt, der jag bor, och att jag icke sluter mig inne i mitt slott och stänger min dörr, ty sådant är icke öfverensstämmande med tidens uppfattning.

En talare sade, att vi befinna oss på ett sluttande plan, och derföre ville han icke vara med om förändringen, men huru skola vi förekomma detta? Det förekommes icke derigenom, att penningen, som i dessa tider är en farlig makt, håller strängt på sina rättigheter, utan snarare derigenom, att denna makt i tid gör eftergifter. Och det är mycket af detta skäl, som jag anhåller om bifall till Utskottets förslag.

*Förslag till
ändrade grun-
der för den
kommunala
rösträtten
å landet.
(Forts.)*

Herr Carlsson, Lars Magnus: Jag förenar mig med de talare och ledamöter af Kammaren, som önska föra denna fråga framåt. Den allmänna meningen talar för en begränsning af den kommunala rösträtten. Det är ej lämpligt att ett bolag eller en å två personer utöfva större makt i kommunalt hänseende än t. ex. ett hundratal röstberättigade. Det bör ej vara för stor skilnad mellan egendom och inkomst å ena sidan i förhållande till det personliga vetandet och intresset å den andra, allt under förutsättning att ett väl ordnad kommunalväsende skall kunna införas och ega bestånd. Den förändring som redan skett i begränsning af den kommunala rösträtten för städerna har visat sig nyttig, och samma förhållande blifver nog för landet om reformen der kommer att införas. Då frågan dock torde ej ännu vara så utredd som erfordras, då det torde vara lämpligt att olika proportioner stadgas för inkomst af fast egendom mot kapital och arbete, så, och i öfrigt på de skäl Herr Lagerstråle härför anført, hemställer jag om återremiss.

Herr Bäckström: Såsom reservant emot Lag-Utskottets betänkande, torde det tillåtas mig att redogöra för skälen härtill. Jag har visserligen hyllat den öfvertygelsen förr, att det icke vore någon fara att begränsa den kommunala rösträtten till $\frac{1}{10}$, synnerligast om man härvid gjorde undantag för val af elektorer för landstinget. Men jag har kommit till den öfvertygelsen, att dermed icke mycket vunnas, enär fordringarne snart komme att stiga mer och mer. Ett tydligt bevis härpå finner jag deri, att en framstående ledamot i Andra Kammaren väckt motion om att beröfva aktiebolagen all rösträtt i kommunens angelägenheter.

En ledamot har framkastat att Första Kammaren skulle taga denna fråga i allvarligt öfvervägande. Jag hemställer om icke Första Kammaren alltid tager frågor i allvarligt öfvervägande, innan den fattar sitt beslut.

Samme talare har sagt, att denna rösträtt är den mest skriande orättvisa. En annan, med honom i denna fråga liktänkande, ledamot har deremot här nyss förklarat att till och med i Norrland, der denna orättvisa borde vara mest skriande, den nuvarande rösträtten icke gifvit anledning till skälig klagan.

En annan talare sade, att han vore i den ledsamma belägenhet, att han med sin nuvarande röstöfvervigt ofta måste afstå ifrån att deltaga i besluten, och att han vore tacksam, om hans rösträtt begränsades, samt att hans inflytande nog skulle blifva lika stort i alla fall. Det tviflar jag icke på, utan jag tror, att han i all framtid inom kommunen får utöfva sin gagnande verksamhet.

Jag yrkar afslag å motionen.

Herr Forssell, Otto Herman: Jag instämmer uti Herr Lagerstråles förslag om återremiss.

Härmed förklarades öfverläggningen slutad.

Friherre Klinckowström: Efter de anmärkningar, som Herr Lagerstråle gjort rörande Lag-Utskottets betänkande, ber jag att få afstå från mitt yrkande om bifall till dess förslag och förenar mig med honom i yrkande om återremiss.

*Förslag till
ändrade grun-
der för den
kommunala
rösträtten
å landet.
(Forts.)*

Herr Lindhagen: Jag ber att få instämma med Herr Lagerstråle.

Herr Lindahl: Äfven jag ber att få afstå från mitt yrkande och instämmer med Herr Lagerstråle.

Friherre Barnekow: Äfven jag ber att få afstå från mitt förra yrkande och att få förena mig med dem, som yrkat återremiss.

Härefter gjorde Herr Grefven och Talmannen propositioner, först på bifall till Utskottets i förevarande punkt gjorda hemställan, vidare derpå att punkten skulle till Utskottet återförvisas, och slutligen derpå att Utskottets hemställan skulle af Kammaren afslås, samt förklarade sig anse sistnämnda proposition vara med öfvervägande ja besvarad.

Votering begärdes, i anledning hvaraf, och sedan såsom kontraposition dervid antagits återremiss af punkten, följande omröstningsproposition uppsattes, justerades och anslogs:

Den, som afslår 1:sta punkten i Lag-Utskottets utlåtande N:o 28, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, återförvisas punkten till Utskottet.

Omröstningen företogs, och vid dess slut befunnos rösterna hafva utfallit sålunda:

Ja — 62;

Nej — 39.

2 punkten.

Bifölls.

Föredrogs å nyo Riksdagens Kanslideputerades den 1 och 4 i denna månad bordlagda memorial N:o 2, angående räkning för litografiering och tryckning m. m. af en karta, bilagd en utaf Herr Stjernspetz väckt motion.

*Angående
räkning för
tryckning m. m.
af en karta,
bilagd en
motion.*

*Angående
räkning för
tryckning m. m.
af en karta,
bilagd en
motion.
(Forts.)*

Herr Stjernspetz: Till en början får jag bedja Kammaren om ursäkt, att jag vågar upptaga tiden med diskussion af denna obetydliga fråga, men då den berör en princip, huruvida ett af Riksdagen antaget reglemente skall efterlefas eller icke, torde den dock vara af någon vikt.

Först får jag nämna, att då Kanslideputerade åberopa Riksdagens reglemente, så hafva de icke citerat dess bestämmelser fullkomligt så, som de verkligen förefinnas der, ty i det af Riksdagen antagna reglementet står uttryckligen, »att Riksdagens Kanslideputerade skola ombesörja tryckningen af *alla* de handlingar, hvilka till Kamrarne inkomma eller från dem utgå. Ordet »*alla*» hafva Kanslideputerade utslutit, och det kan möjligen på frågans utgång hafva något inflytande, hvilket är orsaken, hvarföre jag derpå velat fästa uppmärksamheten.

Deras vägran att betala den räkning, som till dem inkommit, stöder sig derpå, att de säga sig icke behöfva trycka andra handlingar än dem, som inkomma till Kamrarne, och att derigenom omfånget af deras befogenhet skulle vara inskränkt till sådana handlingar. I det afseendet vill jag fästa uppmärksamheten på, att denna handling verkligen har inkommit till Kammaren. Jag har, för att styrka denna min uppgift, begärt och erhållit af Kammarens sekreterare ett bevis af följande lydelse:

»Att vid Herr Stjernspetz' motion, rörande väganläggning i Norrland, verkligen en karta var bilagd, då den i Riksdagens Första Kammarare afgafs och skriftligen inlemnades, intygas härmed på begäran. A. von Krusenstjerna.»

Något formfel är åtminstone å min sida icke begånget. Jag har helt nyss fått höra, att kartan skulle kommit bort och nu återfunnits, hvilket är ju mycket lätt möjligt, men icke bör en sådan händelse betaga min rätt att få den tryckt med min motion.

Då saken synes klar, och Riksdagens reglemente är tydligt, kan jag icke fatta, att Kanslideputerade kunna utgallra och trycka vissa delar af en handling och låta bli att trycka andra, som med dem utgöra ett helt. De motiv, som åberopats till grund för deras vägran att betala denna räkning, synas mig sålunda vederlagda, och om andra motiv förefinnas, tror jag mig äfven kunna vederlägga dem. Hade jag för öfrigt erhållit den allra ringaste kännedom om, att Kanslideputerade tvekat betala räkningen, skulle jag sannolikt och med största nöje sjelf dragit försorg derom för att bespara Riksdagen denna futtiga fråga, men jag fick först veta det genom deras till Kamrarne aflemnade tryckta anmälan, hvarigenom de sålunda, mig fullkomligt ovetande, dragit den inför Kamrarnes forum.

Herr vice Talmannen: Hvad denna fråga beträffar, förhåller det sig alldeles så, som Herr Stjernspetz yttrade, eller att en karta, hvilken i hans motion är åberopad, blifvit till Kammaren inlemnad. Men till följd af misstag vid expedierandet af motionen, hvilken var inlemnad i blott ett exemplar, kom kartan att åtfölja till Stats-Utskottet med det i Kammarens kansli utskrifna exemplaret af motionen. Kartan kom således icke att öfverlemnas till tryckeriexpeditionen, hvar-

ifrån icke heller, oaktadt kartan var åberopad i motionen, någon framställning till Kammarens kansli skedde om erhållande af kartan.

Efter hvad Kanslideputerade nu omförmålt, har Herr Stjernspetz sedermera sjelf gått i författning om att trycka kartan, och denna har derefter blifvit jemte motionen i Kammaren utdelad.

Kanslideputerade åter ansågo sig, efter hvad deras memorial förmåler, icke kunna betala en räkning, hvilken sedermera kommit dem tillhanda, öfver kostnad för en tryckning, som icke af dem ombesörjts. Detta förhållande hafva Kanslideputerade hos Kammaren anmält, utan att hos Kammaren göra någon som helst framställning i ämnet. Under sådana förhållanden ser jag icke för min del, huru detta betänkande skall kunna föranleda till någon annan Kammarens åtgärd än att läggas till handlingarne, ehuru jag visserligen anser, att någon annan form torde både kunna och böra gifvas för motionären att få frågan om ersättning för tryckningskostnaden af Kammaren pröfvad.

Herr Richter: Herr vice Talmannen har redan upplyst, hvad jag ännade meddela. Efter hvad föreståndaren för tryckeriafdelningen meddelat mig, kom väl sjelfva motionen till tryckeriet, men den åtföljdes då icke af någon karta. Hade det egt rum, så föreställer jag mig, att Kanslideputerade blifvit sammankallade för att besluta, huruvida kartan skulle tryckas. Nu skedde det icke, och efter hvad föreståndaren vidare har sagt, blef kartan först efteråt men då färdigtryckt aflemnad till tryckeriet. Tryckningen hade skett genom Herr Stjernspetz egen försorg, och motionens utdelande i Kammaren blef härigenom fördröjd. Kanslideputerade sammankallades sedermera, då räkningen inkom. Innan motionen väcktes, hade Herr Stjernspetz till mig yttrat sin önskan att få kartan tryckt, och att tryckningen skulle ske på Riksdagens bekostnad. Detta anmälde jag äfven hos Deputerade vid sammanträdet, men Deputerade voro af den mening, att då de icke *ombesörjt* tryckningen af kartan, kunde det icke heller, i strid emot reglementets föreskrift, tillhöra dem att förordna om godtgörande af tryckningskostnaden, och de ansågo sig derföre icke kunna vidtaga annan åtgärd än att hos Riksdagen anmäla förhållandet.

Herr Stjernspetz: Hvad Herr Richter nyss nämnde, eger nog sin riktighet, men jag vill fästa Herr Richters uppmärksamhet på att det står i reglementet, att Kanslideputerade skola ombesörja tryckningen af *alla* handlingarna, men detta hafva Herrar Deputerade i förevarande fall underlåtit. Sedan jag inlemnat min motion den 26 Januari, reste jag ur staden på fyra dagar, öfvertygad att Herrar Kanslideputerade skulle gå i författning om tryckningen af såväl motionen som den bilagda kartan. När jag vid min återkomst hörde efter, om kartan var tryckt, fick jag till svar, att ingen åtgärd var med den viktigen, men väl med motionens andra del. Jag vände mig då äfven till Herr Forssell och frågade honom enskildt, om något hinder mötte att få kartan tryckt på Riksdagens bekostnad, hvarvid han svarade, att intet hinder derför mötte. När jag fått detta besked, och tagit reda på reglementets innehåll, gick jag till Generalstabens litografiska anstalt och tillsade, att kartan nu kunde tryckas, emedan Kanslidepu-

Angående
räkning för
tryckning m. m.
af en karta,
bilagd en
motion.
(Forts.)

*Angående
räkning för
tryckning m. m.
af en karta,
bilagd en
motion.
(Forts.)*

terade icke hade något deremot. Att så förhåller sig kan jag styrka genom ett annat intyg från föreståndaren för nämnda litografiska anstalt, hvilket upplyser att kartan ej började tryckas förr än den 1 sistlidne Februari och således först sjettede dagen efter det motionen afgifvits i denna Kammare, hvarigenom den ej heller kunde utdelas i den ordning som vederbort och icke ens före påbörjandet af dess behandling inom Stats-Utskottet. Att jag sålunda tog initiativet der vid lag, var väl icke så underligt, då kartan var en integrerande del af motionen, och jag gjorde det icke af annat skäl, än att Herrar Kanslideputerade hade försummat att gå i författning derom, och tre utaf dem veta, om de påminna sig det, att det skedde både på deras medgifvande och vetskap.

Jag yrkar därför, att Kammaren behagade återremittera memorialet med uttryckande af den önskan, att Herrar Kanslideputerade måtte ställa sig reglementets föreskrifter till noggrannare efterrättelse.

Efter härmed slutad öfverläggning gjordes propositioner först derpå att Kammaren skulle förklara, att i det skick, hvari denna fråga nu inkommit, memorialet icke föranledde annan åtgärd än att läggas till handlingarna, och sedan derpå att memorialet skulle af Kammaren visas åter till Kanslideputerade; och förklarades den förra propositionen vara med öfvervägande ja besvarad.

*Ifrågasatt
ändring af
fattigvårds-
förordningen.*

Föredrogs å nyo Första Kammarens Tillfälliga Utskotts den 1 och 4 innevarande Mars bordlagda utlåtande N:o 4, i anledning af väckt motion rörande förändrad lagstiftning angående fattigvården i riket.

Herr Rääf: Då jag icke inom Utskottet lyckats vinna bifall till min motion, torde det väl icke heller här i Kammaren vara möjligt, och jag skall icke tillåta mig framställa något yrkande så framt jag ej här finner understöd, men jag kan dock icke underlåta att påpeka, att Utskottets motivering för afslag är ordagrant hemtag ur ett komitébetänkande af år 1870. Detta betänkande kan i och för sig och för sin tid vara mycket förtjenstfullt, men jag tror, att den trettonåriga erfarenhet vi ega af 1871 års fattigvårdslagstiftning har öfvertygat många i likhet med mig om dess brister, synnerligen i afseende på hemortsrätten, hvarom så otaliga tvister, obehagliga för kommuner och understödstagare och svårlösta för vederbörande, ständigt förekomma.

Jag har i min motion endast anhållit, att Riksdagen måtte besluta en skrifvelse till Kongl. Maj:t med anhållan, om ett förslag, hvari födelseorten ensamt eller hufvudsakligen lades till grund för hemortsrätten och jag kan icke inse, att ett bifall till ett sådant förslag skulle medföra de vådor, som Utskottet anfört, ty jag är förvisad, att Kongl. Maj:t skulle vara i tillfälle, att efter noggranna utredningar och med de modifikationer, som kunde anses behöfliga, framlägga ett förslag, som vore vida lämpligare än den nuvarande förordningen.

Herr Wennerberg: Det var mig omöjligt, att höra huruvida den siste talaren gjorde något yrkande eller icke. Jag tror mig dock hafva hört, att han icke gjorde något sådant, och vill därför för närvarande inskränka mig till att endast yrka bifall till Utskottets hemställan.

*Ifrågasatt
ändring af
fattigvårds-
förordningen.
(Forts.)*

Herr Lindahl: På det att motionären icke måtte anses vara ensam om de åsikter, för hvilka han afgifvit sin motion, anhåller jag att få instämma i hans förslag, nemligen den ena delen deraf. Hans motion innehåller begäran om en skrifvelse till Kongl. Maj:t med anhållan, att Kongl. Maj:t ville framlägga förslag till förändrad lagstiftning angående fattigvården, i syfte att hemortsrätt varder *ensamt* eller *hufvudsakligen* bestämd efter födelseorten.

I motiveringen för sitt afstyrkande af denna motion har Utskottet egentligen endast vänt sig mot den ena delen af hvad denna motion innehåller, nemligen att hemortsrätten skulle bestämmas *ensamt* efter födelseorten. Härvid delar jag fullkomligt Utskottets åsigt, att en fattigvårdslagstiftning innehållande, att hemortsrätten skall bestämmas endast efter födelseorten skulle vara obillig och i sin tillämpning medföra orättvisor. Men ehuru man i alla tider såsom grund för fattigvårdslagstiftningen ansett, att skyldigheten att bekosta en viss persons fattigvård borde i allmänhet drabba det samhälle, der han utöfvat sin mesta gagneliga verksamhet, så innehåller vår nuvarande författning, att denna tunga skall drabba det samhälle, der personen i fråga sist varit eller rätteligen bort vara mantalsskrifven, endast med tillägg att han skall hafva bott der minst ett år. Af detta stadgande har uppkommit en oändlig mängd tvister och rättegångar för att söka reda på hvar han sist varit mantalsskrifven och den församling, som får denna tunga, därför att personen händelsevis der varit ett år mantalsskrifven, lär omöjligen kunna finna rättvisan i detta stadgande, hvarföre äfven mycket missnöje dermed uppstått.

Beträffande det sätt, hvarpå fattigvårdslagstiftningen i Sverige småningom utbildat sig, ber jag att få anföra följande: Kongl. kungörelsen den 5 December 1788, hvilken är den äldsta jag påträffat, stadgar, att den socken, der fattighjonet antingen haft eget hemman eller såsom inhyses- eller tjenstehjon senast varit i skatt antecknad, borde vidkännas dess vård. Sedermera utkom den 25 Maj 1847 en ny Kongl. förordning, som säger, att en hvar skulle i fråga om fattigvård tillhöra det samhälle, hvarest han efter fyllda 15 år sist under *tre* på hvarandra följande år stadigt vistats utan att hafva åtnjutit fattigunderstöd. I denna förordning är således den rätta grundsatsen för skyldigheten att bekosta en persons fattigunderhåll något mera använd. Den följande förordningen af den 13 Juli 1853 innehåller, att enhvar skall i fattigvårdshänseende tillhöra det samhälle, hvarest han vid inträffande fattigvårdsbehof är eller bort vara mantalsskrifven, och samma grundsats finnes i den nu gällande lagstiftningen endast med den modifikation, som jag nyss nämnde.

Nu begär motionären, att denna lagstiftning skulle så ändras, att hemortsrätten skulle hufvudsakligen bestämmas efter födelseorten. Jag

*Ifrågasatt
ändring af
fattigvårds-
förordningen.*
(Forts.)

tror, att om man skulle vilja gå en medelväg mellan födelseorten såsom bestämmande för hemortsrätten och den sista mantalsskrifningsorten, så kunde man finna en sådan deri, att den kommun, der en person varit mantalsskrifven någon längre tid, t. ex. 6 à 10 år, borde vidkännas fattigvårdsunderstödet, när personen deraf komme i behof. Derigenom skulle man komma närmare den rätta grundsatsen för bestämmande af understödsskyldigheten. Om deremot en person i all sin tid varit en vagabond, som vistats än här än der i landet, så synes mig rättvist vara, att den ort, der han är född, får betala hans fattigvård, när han kommer i behof deraf, och det skäl, som af 1871 års fattigvårdskomité anförts, att det vore obilligt att skicka en sådan person till hans hemort, kunde icke då tillmätas någon större giltighet.

Under de sista åren har på en mängd orter inom landet väckts tanke på att genom insättningar i kapital- och lifrätteanstalter för de fattigare familjernas barn bereda dem understöd för deras ålderdom utan kommunernas betungande, men öfverallt, der detta sätt vunnit någon mera anklang, hafva dock personer funnits, som invändt, hvar till tjenar det att vi göra det i vår kommun, andra kommuner göra det icke, och vi få för öfrigt icke något godt deraf, ty när personen i fråga blifver fattig, hörer han kanske till en annan kommun, som skall underhålla honom och det är denna, som får godt af våra insättningar. Denna invändning skulle kunna undanröjas och en större uppmuntran vinnas åt systemet att genom insättningar i lifrätteanstalter för nyfödda barn så småningom komma derhän, att fattigvårdstungan minskades, i händelse hemortsrätten blefve bestämd efter födelseorten i det fall, att man icke sedermera under en längre tid vistats på en och samma ort. Med anledning af hvad jag nu anført anhåller jag om återremiss.

Herr Wennerberg: Det torde icke lida något tvifvel, att fattigvårdslagstiftningen är att anse såsom en af de svåraste bland alla lagstiftningar. Det har visat sig icke blott i vårt land, att så har varit och måste vara händelsen, utan äfven i andra civiliserade länder. Fattigvården är numera ett nödvändigt ondt, sedan den med den stigande upplysningen måst kastas från den enskilde under statsmyndigheterna för att kunna på det bästa möjliga sätt behandlas.

En mycket vigtig del af denna fattigvårdslagstiftning är onekligen den, att bestämma, hvilket samhälle det är, som bör kännas skyldigast att lemna bidrag till den fattige, eller hela frågan om den så kallade hemortsrätten.

Det är visserligen icke något nytt, hvad som nu föreslagits; det har till och med i vart eget land funnits en tid, då födelseorten varit i ganska väsentlig mån bestämmande i afseende på hemortsrätten. Den tiden är nu förbi, ehuru icke utan att många anledningar till klagomål deröfver hafva uppkommit, likasom vi nu se i den föreliggande motionen. Men jag tror dock, att om vi besinna hvad som i detta afseende blifvit yttradt af sakkunnige personer, och särskildt i fattigvårdskomiténs betänkande 1870, så finna vi snart, att man redan stigit ett steg framåt genom nu gällande lagstiftning.

Jag vill gerna antaga, att om födelseorten vore hufvudsakligen bestämmande såsom grund för hemortsrätten, i stället för att nu bostadsorten är det under vissa vilkor, så skulle derigenom många tvister lättare slitas, än nu är fallet; men man bör alltid se till, att då man hjälper upp en sak på en sida, den icke dervid störts alltför djupt ned på den andra; och helt visst finnes här ingen, som vagar säga, att han redan har tillräcklig erfarenhet för att inse hela den orättvisa, som genom ett sådant lagstadgande skulle drabba flere, ja, de flesta fattigvårdssamhällen, och, hvad värre är, icke de samhällen, som hafva de största krafterna att bära den, utan företrädesvis dem, som hafva de minsta.

*Ifrågasatt
ändring af
fattigvårds-
förordningen.
(Forts.)*

Den siste talaren instämde med Utskottet derutinnan, att han icke ville lägga födelseorten helt och hållet såsom grund för hemortsrätten, men »hufvudsakligen» ansåg han att det borde göras. Jag vet icke, att någon ifrågasatt utan inskränkning att hvar och en, just der han är född skall hafva sin hemort, utan man har alltid iakttagit den modifikation, att baru icke skulle hafva annan hemort, än föräldrarne; men just genom denna modifikation — och jag tänker mig, att fattigdom inträffar för en person, som fått barn inom en kommun, vidt aflägsen från den egna hemorten — skulle i händelse födelseorten blefve grunden för hemortsrätt, 15 år derefter å ena sidan denne person plötsligen kunna beröfvas sitt barn och å andra sidan den fjerran liggande kommunen lika plötsligt öfverraskas af samma barn, som då lagligen fölle densamma till last. För att icke trötta Kammaren, vill jag på dylika, ingalunda sällsynta fall blott taga ett enda exempel ur verkligheten. För närvarande arbeta sedan längre tid tillbaka stora lag af arbetare från Kronobergs län vid jernvägsbyggnaderna i Norrland. Som de visat sig vara dugliga arbetare, hafva flere fått taga dit sina hustrur, och under tiden, medan de der vistats, hafva af dessa makar barn blifvit födda, som stiga upp till ett betydligt antal. Allt eftersom nu jernvägen fortgår, flytta de öfver gränsen från en till en annan församling och der födas också några barn. Nu står det så illa till, att ofta dessa jernvägsarbetare slutligen komma utarbetade och i dåliga omständigheter åter till hemorten. Det dröjer icke länge innan mannen blir fattighjon eller dör; hustrun dör kanske också, och barnen falla nu fattigvården till last. Man kan tänka, med hvilken ifver detta fattigvårdssamhälle skulle afvakta tiden, då det finge rättighet att skicka från sig det ena barnet hit och det andra dit. Ännu värre blefve det, om föräldrarne, synnerligen modern, blifna fattiga, lefde. Barnen äro ofta sjukliga eller idioter i följd af den dåliga skötsel, de fått röna. Den enda, som kunde vilja vårda dem med någon ömhet och gratis, blefve nu beröfvad tillfälle dertill. Hvilket ofantligt trassel och, för öfrigt, hvilken grymhet innebure det icke, att familjen så skulle splittras, låt vara ock en fattig och i brott försjunken familj. Jag ser icke annat, än att det skulle vara att trampa ett särskildt för samhället mycket viktigt bud under fötterna. Och med hvad rätt skulle staten vilja göra något sådant?

Men jag vill nu äfven se förslaget från en mera finansiell synpunkt. En känd sak är, att i en massa kommuner nativiteten är för stor för

*Ifrågasatt
ändring af
fattigvårds-
förordningen.*
(Forts.)

att alla skulle der kunna få tillräcklig arbetsförtjenst. Efter någon tid söka därför många arbete inom andra rikare samhällen. I somliga trakter af vårt land är en del af befolkningen nästan alltjemt stadd på vandring. Så i Kronobergs län, södra Westergötland och Dalarne. Skulle nu alla dessa, både de som i rikare samhällen söka sin utkomst och der lägga ned *sina* kapital — och deras kapital är arbetsförmågan — och de, som genomvandra främmande bygder och der föda barn, skulle de alla förr eller senare såsom fattiga skickas hem till den kommun der de blifvit födda, men hvarest de aldrig gagnat såsom arbetande?

Nu råder en vexelverkan mellan kommunerna, så att om en kommun någon gång får försörja personer, som kanske blott ett år varit der mantalsskrifna, så får i stället en annan kommun på samma grund försörja åtskilliga personer, som äro födda i den förstnämnda kommunen. Och det är just de fattigaste kommunerna, som häraf hafva den största fördelen.

Ett sådant stadgande, som det föreslagna, kan ändock gå an att tillämpa i ett litet land. Det finnes också ett sådant, der grunden för hemortsrätt är hufvudsakligen densamma, som här föreslagits; och det ligger ju nära till hands att tycka, att hvad som der gäller skulle kunna vara lämpligt äfven hos oss. I de schweiziska kantonerna har man haft ett sådant stadgande icke så få år. Men huru lätt låter det sig icke göra i Schweiz med dess ringa areal, med dess lifliga samfärdsel samt dess rika tillfällen till arbetsförtjenst. Jemföra vi detta land med Sverige, är det knappast behöfligt att yttra, huru origtigt vore att framhålla det såsom ett exempel för oss att följa i fattigvårdshänseende. Jag skall för öfrigt taga mig friheten att nämna, att en af de viktigaste kantonerna i Schweiz, nemligen Bern, ändrat denna sin fattigvårdslag i öfverensstämmelse med vår, genom särskilda författningar under åren 1847—1857. Man har sålunda gått tillbaka till bostadsorten och icke velat vidare hafva födelseorten såsom grund för hemortsrätt. Der inträffade dessförinnan stundom det högst oegentliga förhållandet, att man hade flere fattiga att försörja inom andra kommuner än i sin egen. Och huru lätt har dock icke detta kunnat låta sig göra der, emot hvad här hos oss skulle blifva förhållandet.

Det lider intet tvifvel att mycken svårighet och många olägenheter kunna möta vid tillämpningen af paragrafen om hemortsrätt i vår nu varande fattigvårdslag; men skall en ändring i densamma göras, så vore det högst nödvändigt, att den gjordes så, att man icke råkade ut för en annan ännu större svårighet, hvilket helt visst blefve fallet, derest Riksdagen lemnade sitt bifall till motionen.

För min del har jag ansett, att till och med de skäl, som i Utskottets korta anförande blifvit utvecklade, borde vara för Kammaren tillräckliga för att gifva sitt bifall till Utskottets utlåtande.

Efter härmed slutad öfverläggning gjordes enligt de derunder framställda yrkandena propositioner, först på bifall till Utskottets förvarande hemställan och sedan derpå, att ärendet skulle till Utskottet

återförvisas, och förklarades den förra propositionen vara med öfver-
vägande ja besvarad.

*Ifrågasatt
ändring af
fattigvårds-
föreskrifningen.
(Forts.)*

Justerades fyra protokollsutdrag för detta sammanträde, hvarefter
Kammaren åtskildes kl. $\frac{1}{2}$ 3 e. m.

In fidem

A. von Krusenstjerna.